

Ladislav
Mňačko

Súdrž
Münchhausen

EUROPA

Ladislav
Mňačko

EUROPA

Tento projekt finančne podporil

u. fond
na podporu
umenia

Ladislav Mňačko: Súdruh Münchhausen

© Ladislav Mňačko, dedičia c/o DILIA, 1972

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2017 bee&honey
visual communication

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2017

Ako štyridsiaty druhý zväzok edície Premena
vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2017

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-35-5

Súdruh
Münchhausen

edícia
PREMENA
zväzok 42

ÚVOD

Takmer každá z epizód v tejto knihe by sa dala doložiť faktami. Tie stačilo len trochu „nadnieť“, aby vznikla krutá satira. Antonín Novotný, v istom čase prezident republiky, v jednom zo svojich prejavov verejne kritizoval výrobu zastaraných televíznych súčiastok, ktoré putovali z výrobných hál rovno do šrotu. Ja som túto pozoruhodnosť našej vtedajšej ekonomiky iba trochu „vylepšil“. Prečo do šrotu? Prečo nerozobrať súčiastky na častice, z ktorých ich montujú, a tým dosiahnuť stopercentnú úsporu materiálu? Počas nadšených ovácií bratislavských športových fanúšikov po prehre československého národného mužstva vo finále majstrovstiev sveta v Chile, z temného domového vchodu pozorovali prídiace, kričiacie a spievajúce zástupy viacerí funkcionári KSS, medzi nimi Pavol David a Viliam Šalgovič. Šalgovič si pritom ulľavil slovami: „Hrôza, keby sme boli finále vyhrali!“ Už vtedy bolo verejným tajomstvom, že cynickí inštruktori žiadali od pionierov, aby sledovali doma, o čom sa rodičia rozprávajú, a podozrivé rozhovory hlásili. Antonín Zápotocký sa zúčastnil ako čestný hosť na slávnostnom, ale fingovanom odpichu prvej vysokej pece v novopostavenej Novej hute Klementa Gottwalda. Vysoká pec sa uviedla do prevádzky až tri mesiace po slávnosti. Pri príležitosti podobnej oslavy otvorenia sedačkového lyžiarskeho výt'ahu na Chleb v Terchovskej doline sa vystriedalo pri prednese slávnostných prejavov, velebiacich toto veľkolepé dielo mieru ako ďalší klinec do rakvy západného imperializmu, tridsaťšesť rečníkov (opitý terchovský multipredseda strany, MNV a JRD predniesol prejavy hneď tri) napriek tomu, že pri posledných piatich vystúpeniach sa nachádzal pod tribúnou iba jeden vd'ačný poslucháč – a to ja. O tom, že kuvajtské futbalové národné mužstvo, trénujúce na niekoľkokomesačnom sústreďení v Piešť'anoch, pozostávalo v skutočnosti z arabských armádných letcov, absolvujúcich kurz lietania na sovietskych migoch, čvirikali vtedy už aj vrabce na streche. Počas besedy výboru Zväzu slovenských spisovateľ'ov s členmi predsedníctva KSS, ktorá sa konala v zasadačke straníckej centrály, ma zastavil pri vchode na WC, kam ma nutkalo, eštabák v civile. Vraj musím čakať. Na otázku prečo, neodpovedal. Krátko nato vyšiel z tichého miesta generálny tajomník strany Karol Bacílek. Eštabák mi kývnutím ruky naznačil, že teraz už môžem. Sochy bez hláv na cintoríne

hrdinov? Na duklianskom pamätníku vysekali z kamenných náhrobov desiatky mien pochovaných dôstojníkov a vojakov, najmä židovského pôvodu, s odôvodnením, že by sa neskôr určite stali sionistami. Obhajcovia v mnohých politických procesoch svojim klientom ešte viac sťažili ich postavenie tým, že sa od ich – nikdy nespáchaných – zločinov dištancovali. Po zatknutí ministra vnútra Rudolfa Baráka vykonali v jeho vile domovú prehliadku dvaja najprominentnejší politici, prezident republiky Antonín Novotný a predseda vlády Viliam Široký. Našli západné bankovky v hodnote asi dvanásťtisíc devízových korún a v komíne kozuba skrytý Picassov obraz, ktorý minister, obvinený z protistraníckej činnosti, asi nikdy v živote nevidel. Obraz umiestnený v komíne, možno iba niekoľko minút pred raziou, mal poslúžiť ako dôkaz buržoázneho úpadkového vkusu zradcu.

A náš románový hrdina Hnida? Stačí prelistovať ročníky starých novín v archívoch, aby sme sa – iba jeden príklad za všetky – dozvedeli, ako sa očovskému bačovi nadýmala hrud' radosťou a pýchou pri príležitosti menovej reformy v roku 1953. Môže tu azda akokoľvek ostro napísaný satirický pamflet konkurovať obľudnosti deformácií vtedajšieho politického a verejného života?

Videl som veľa. Vedel som dosť. Občas som cestoval po Slovensku s prominentnými návštevníkmi zo Západu, s umelcami, so spisovateľmi, s publicistami. Pokúšal som sa ich upozorniť na odvrátenú tvár oficiálne pestovanej socialistickej idyly. Zväčša nechceli nič vidieť ani počuť. Prišli k nám s fixnými predstavami o prednostiach socialistickeho zriadenia. Všetko, čo tieto predstavy narúšalo, zamietali alebo vzápätí potlačili v pamäti. A neboli to iba komunisti. „Čaru“ slovenskej romantiky podľahol aj taký kritický duch, akým bol Jean-Paul Sartre, ktorého som sprevádzal, alebo Pier Paolo Pasolini, s ktorým som sa stretol v spisovateľskom zámku na Dobříši. S autorom scenára filmu Ulysses, mladým americkým liberálom, som prežil celé tri týždne v Komárne. Vytkol mi, že špiním do vlastného hniezda... S takými mal Hnida ľahkú prácu.

Napísal a vydal som túto satiru v exile. Chystal som sa ju napísať už doma počas Pražskej jari, čiže „slovenského leta“. No po „vstupe“ by sotva mohla vyjsť. Od jej vydania v exilovom vydavateľstve prešlo viac ako dvadsať rokov. Život bude aj naďalej inšpirovať satirikov k novým dielam. Dúfajme len – nie až k takýmto.

Ladislav Mňačko
1990

PRVÁ KAPITOLA

■ ktorá len-len že sa nestala poslednou v živote slávneho cestovateľa

Prebudilo ma prudké búchanie na dvere.

„Hnida...“ pomyslel som si. Včera večer som sa s ním dohodol, že ma odvezie na letisko. Bolo to zbytočné, ale Hnida nedal inak, chcel mi stoj čo stoj pri odlete zakývať na rozlúčku. Prežili sme spolu veľa mesiacov, počas ktorých sa nehol od môjho boku. Za ten čas sme sa veľmi spriatelili, len jemu môžem ďakovať za hlboké znalosti, ktoré som nadobudol počas viacmesačného študijného pobytu v krajine. Ale prečo tak zúrivo búcha? Ešte zobudí všetkých hotelových hostí.

„Hneď, hneď to bude...“ povedal som hlasno. Vstal som a išiel som otvoriť dvere.

Nebol to Hnida. Na chodbe stáli vážni, zachmúrení muži. Nečakali na moju prekvapenú otázku, čo si želajú. Vrutili sa do hotelovej izby a strhli ma so sebou. Bystrými, skúsenými pohľadmi okamžite premerali celú miestnosť, nazreli do skrine, pod posteľ. A jeden ma po celý čas nespustil z očí.

„Súdruhovia, smiem sa opýtať, čo má znamenať vaša skorá návšteva?“

Bola to, prirodzene, hlúpa a celkom zbytočná otázka. Aj bez odpovede som uhádol, že sú príslušníci Štátnej bezpečnosti.

„Oblečte sa...“ vyzval ma môj strážca. „Pôjete s nami...“

„Môžete mi povedať prečo a kam?“

Neuznal ma hodným odpovede. S nepríjemným pocitom som pozoroval, ako zhadzujú matrace na zem, ako vyvracajú obsah mojich, už na cestu zabalených kufrov.

„Tak, bude to?“ osopil sa na mňa chlap, ktorý ma ustavične pozoroval. „Alebo dáte prednosť prechádzke v pyžame?“

Zišlo mi na um, že to nemusia byť orgány bezpečnosti.

„S kým mám vôbec česť, súdruhovia? Môžete sa mi legitimovať? Máte povolenie prezrieť moje veci? Máte zatykač?“

Moje námietky ich zrejme rozveselili. Môj strážca vytiahol pištoľ.

„Tu máte povolenie, legitimáciu a zatykač v jednom,“ zaškľabil sa.

„U mňa nenájdete nič, čo by vás mohlo zaujímať,“ povedal som pokojne. Ale v tom som sa mýlil. Našli. Druhý chlap otvoril zásuvku nočného stolíka a významne zahvzdal. Vybral zo zásuvky bubienkový revolver.

„Skvelá vecička...“ pohladkal zbraň môj strážca. „Máte k nej aj patričný zbrojný pas?“

Hľadel som zarazene na zbraň. Nikdy predtým som ju nevidel.

„Nijaký zbrojný pas nepotrebujem. Nikdy v živote som nevlastnil zbraň.“

„Tak. Nevlastnili ste...“

„Neviem, ako sa revolver dostal do nočného stolíka...“

„Tak. Neviete...“

Muž ešte vždy prezeral zbraň. Vybral z bubienka náboje.

„Jeden chýba...“ poznamenal a významne pričuchol k hlavni.

Medzitým som sa obliekol. Tretí chlap priniesol z kúpeľne môj holiaci strojček. Vyzývavo si ho predo mnou vopchal do vrečka.

„Čo to má znamenať...“ ohradil som sa. „Budem strojček potrebovať.“

Chlap sa na mňa uškrnul.

„Myslíte?“

Potom podišiel k stolu, na ktorom ležala moja náprsná taška. Prehľňal sa v nej a vytiahol zvyšok peňazí, ktorý mi ešte zostal.

„Doláre...“ poznamenal. „Čoraz krajšie...“

„Čo tým myslíte?“

„Nič. Najprv revolver, potom doláre... to tým myslím.“

„Revolver nepatrí mne... Nikdy som ho predtým nevidel.“

„Nevideli... ani tieto doláre ste nevideli! Neviete, ako sa zrazu našli vo vašej peňaženke.“

„Peniaze sú, prirodzene, moje.“

„Bolí, súdruženko. Bolí. Na vašom mieste by som sa o nich pri vypočúvaní nezmenil. Na devízové priestupky platia u nás veľmi prísne zákony...“

„Žiadam, aby som sa bezodkladne mohol spojiť so svojim právnym zástupcom. Od tejto chvíle nevypoviem bez jeho prítomnosti ani jedinú vetu.“

Po mojich slovách vybuchol ohromný rehot. Všetci traja sa smiali, až sa chytali za bruchá. Aj môj strážca poľavil v ostražitosti, musel si utrieť slzy, ktoré mu vyhrkli od smiechu. Keď sa trocha upokojil, začal ma prudko tľapkať dlaňou po chrbte.

„Vy ste dobrý... vy ste báječný exemplár... už dávno som sa tak schuti nezasmial...“

Ich návšteva mi pripadala ako nedorozumenie, ktoré sa rýchlo vyjasní. Kde len môže trčať Hnida? Prečo nechodí? Ak nepríde a všetko neobjasní, napokon ma naozaj odvedú a zmeškám lietadlo.

„Tak... ideme...“

„Vylúčené, súdruhovia...“ protestoval som. „O dve hodiny mi letí lietadlo...“

„Zariadili sme všetko. Nebojte sa, neodletí bez vás, hoci by malo čakať niekoľko rokov...“

Opäť mi napadlo, či sú to naozaj pracovníci Štátnej bezpečnosti. Ich vystupovanie, ich postup, ich posmešné poznámky svedčili skôr o opaku. Doteraz som poznal Štátnu bezpečnosť len z tej najlepšej stránky, ako zdvorilých, uvedomelých a veľmi korektných ľudí. V porovnaní s políciou v mojej krajine boli to skutoční džentlmeni. Ale títo traja sa správali celkom inak.

Kde len môže byť Hnida? Prečo sa tak oneskoril? To nemáva vo zvyku. Keby som mu aspoň mohol nechať správu, čo sa stalo.

„Ideme...“ povedal netrpezlivo vedúci skupiny.

„Musím počkať na svojho sprievodcu... súdruha Hnidu... určite ho poznáte, patrí medzi vašich najpopulárnejších publicistov... on toto nedorozumenie ihneď vyjasní...“

Opäť sa začali hlasno smiať. Videlo sa mi, že sa im každé moje slovo zdá smiešne. Mne však nebolo do smiechu. Hnida neprišiel a neostávalo mi nič iné, len ísť s nimi.

Dúfal som, že budem môcť odkázať Hnidovi po vrátnikovi, čo sa so mnou stalo. Ale vrátnik sa tváril, že nič nevidí, prehŕňal sa v kľúčoch, obrátený chrbtom do haly.

„Povedzte súdruhovi Hnidovi, že ma odvieďa Štátna bezpečnosť,“ zakričal som hlasno, ale nezдалo sa, že ma vrátnik počuje. Hnida mal zrejme pravdu, keď charakterizoval hotelový personál ako bandu zbabelých a skorumpovaných parazitov.

Posadili ma do veľkého zeleného auta bez oblokov. Sedel som medzi dvoma tajnými a tretí, ktorý sedel pri šoférovi, ustavične opakoval: „Nijaké hlúposti, lebo s vami zakrútime inakšie!“ – Aké hlúposti. Bol som im vydaný na milosť a nemilosť. Cestou som si márne lámal hlavu, čo sa stalo, prečo ma zatkli, ako sa dostal revolver do nočného stolíka, ktorý som – ako som si uvedomil – ani raz

neotvoril. Áno, nikdy som ho neotvoril, revolver tam pravdepodobne zabudol iný hosť, ktorý býval v hotelovej izbe predou mnou. Dobre, že mi to zišlo na um, teraz sa všetko rýchlo vysvetlí... Keď som vystupoval z auta, všimol som si, že stojíme na nádvorí veľkého moderného komplexu budov. Moji strážni anjeli ma odvádzali do pravého krídla. Viedli ma po nekonečne dlhej chodbe a sotili ma do malej miestnosti, kde bol iba stôl a stolička. Na obloku bola mimoriadne silná mreža.

Hoci som protestoval, prikázali mi sňať si opasok a vytiahnuť si šnúrkou z topánok. Teraz som už vôbec nepochyboval, bola to Štátna bezpečnosť. Zatkli ma z neznámych príčin ako ťažkého zločinca. Ale prečo? Z akých dôvodov? Mal som dosť času lámať si nad tým hlavu. V miestnosti, ktorej dvere – ako som zistil – boli z ocele, ostal som niekoľko hodín celkom sám. Bez raňajok a bez cigariet, ktoré mi tiež odobrali. Musím ich požiadať, aby mi umožnili spojiť sa s Hnidom. Hnida môže a musí dosvedčiť, že som nespáchal nič protizákonné a že zbraň, ktorú našli v mojej izbe, nie je moja. Je síce pravda, že revolúcia má veľa rafinovaných nepriateľov, ale ja predsa medzi nich nepatrím, prišiel som sem s čistým srdcom – ako sa hovorí – na dlani, v snahe pomôcť vyvrátiť klebety kontrarevolučnej propagandy! Môj obdiv k revolúcii sa mojím dlhým pobytom ešte umocnil. A pochybnosti, ktoré kedysi vo mne skrsli pod vplyvom rafinovanej protirevolučnej propagandy v mojej vlasti, rozplynuli sa bezprostredným stykom s dennou skutočnosťou revolučného elánu. Prečo by som mal škodiť krajine, ktorú obdivujem? A prečo by mala revolúcia škodiť mne, jej obdivovateľovi? Určite ide o trápne nedorozumenie.

Spomínal som si na každý detail môjho mnohohomesačného pobytu. Vari som, nevedomky a nechtiac, zavalil príčinu k nedôvere? To je takmer vylúčené. Stýkal som sa s poprednými revolučnými funkcionármi, zhováral som sa s ministrami a členmi predsedníctva revolučnej strany, tešil som sa plnej dôvere vedúcich súdruhov, najmä ministra vnútra, s ktorým som sa viackrát stretol a ktorý mi bol zrejme veľmi naklonený. Môj pobyt – až na ten nepatrný incident pri latríne, ktorý sa vďaka Hnidovi ihneď vyjasnil – prebiehal v srdečných a harmonických stretnutiach s revolučným národom, o ktorého víťazstvách som sa vždy vyjadroval len s obdivom. Ďakujem za to čiastočne aj Hnidovi, ktorý svojou skvelou metódou dialektického myslenia vedel mi vysvetliť aj také javy, ktoré sa

mi nevideli práve najpozitívnejšie. Už samotná skutočnosť, že mi hostitelia dali za sprievodcu tohto skvelého publicistu, svedčí o mimoriadnej pozornosti, akú mi strana a vláda venovali a akú som, pravdupovediac, ako príslušník a predstaviteľ starého a feudálneho rodu nečakal.

Do krajiny ma priviedla túžba napraviť zlomyseľné ohováračky môjho dávneho predka, smutne presláveného baróna Münchhausena. Odmalička som trpel pochybnou slávou, ktorá sa jeho zásluhou naveky prilepila na meno našej rodiny. A hoci mi matka na smrteľnej posteli vyzradila tajomstvo, že štrnásty dedičný barón, zlomyseľný tyran a obmedzenec, nie je mojím otcom, lebo ma mala so šoférom nášho rodinného mercedesu, nevedel a nemohol som sa zbaviť mena, ktoré mi od školských lavíc vyslúžilo iba zaznávanie a posmech. Moju žiadosť o zmenu mena úrady zamietli. S ohľadom na triedne pomery, ktoré vládnu v mojej vlasti, zrejme nepokladali za dostačujúce svedectvo umierajúcej matky.

Ako som dospieval, skrslo vo mne rozhodnutie napraviť krivdu, spáchanú mojím dávnejším predkom, ktorý priviedol svojím nehoráznym cestopisom veľa národov na večný posmech. A keď som sa v tajnej rodinnej kronike dočítal, že tento smutne preslávený predok, ktorý v skutočnosti vôbec nepatril do rodiny, bol príliš lenivý a nechcel znášať štrpácie dlhých ciest, moje rozhodnutie dozrelo: Pôjdem a navštívim všetky krajiny, ktoré svojím pamfletom tak hrubo zhanobil, napíšem o nich pravdu, číročistú pravdu. To som dlžen menu, ktoré, hoci neprávom, nosím, a to som dlžen aj mierumilovným národom, ktorých povest' môj nehodný predok tak mrzko pošpinil. Uskutočnenie svojho ušľachtilého podujatia som chcel začať práve v tejto malej krajine. Dostať patričné vízum nebolo ľahké, krajina práve prežívala svoj revolučný rast a trvalo niekoľko rokov, kým sa mi podarilo získať pozvanie tamojšieho mierového výboru. Som totiž prívrženec a aktívny člen svetového mierového hnutia, ktorého predsedníctvo sídli v hlavnom meste mojich hostiteľov. Istý člen predsedníctva, nadšený mojou ideou, nesporne slúžiacou lepšiemu porozumeniu medzi národmi, po dlhom úsilí konečne presvedčil vedenie svetovej mierovej organizácie o mojich zásluhách a o ušľachtilosti môjho zámeru; a tak keď som sa už pomaly vzdával všetkých nádejí, že budem môcť svoje podujatie aj uskutočniť, dostal som zrazu pozvanie na niekoľkomesačnú študijnú cestu.

Na tom predsa ani z hľadiska revolučnej ostrážitosti nemôže byť nič podozrivé alebo trestné, najmä po vrele priatí, s akým som sa všade stretol, a po trvalej pozornosti, s akou tunajšie politické miesta aj tlač sledovali každý môj krok. Prečo ma potom, dve hodiny pred odletom, priviedli do tejto nevľúdnej miestnosti, akoby som bol ktovieaký nebezpečný zločinec? Nech som akokoľvek rozmýšľal, nenašiel som nič, čo by kohokoľvek na svete oprávňovalo takto so mnou zaobchádzať. Viem pochopiť, že zvýšená ostrážitosť revolučnej vlády je, s ohľadom na intrigy protirevolučných vojnových štváčov, celkom oprávnená. Sám som sa o tom presvedčil – vlastne, presvedčil ma o tom celkom jednoznačne Hnida. Ale ja som sa predsa nedopustil ničoho, čo by mohlo zavdať príčinu, aby ma niekto zatkol.

Netrzeplivý, nevyspatý a lačný čakal som, kedy ma predvedú na vypočúvanie. Prišli po mňa až okolo obeda. Člen skupiny, ktorá ma zatkla, ma opäť viedol po nekonečne dlhej chodbe a skôr ma vsotil ako vpustil do inej miestnosti, kde za veľkým stolom sedel človek, s ktorým som sa kedysi stretol. Major Štátnej bezpečnosti, čo ma už raz vypočúval v súvislosti s nemilou záležitosťou, ktorú sme, po jej šťastnom vysvetlení, nazvali s Hnidom latrínová aféra.

Pohľad na známu tvár v nevľúdnej budove ma naplnil novou nádejou. Major ma už pozná, vie o mne všetko, ľahko sa s ním dohodnem. Pravda, netváril sa tak, akoby túžobne čakal, kým sa bude môcť mnou zaoberať. Keď som vošiel do kancelárie, ani na mňa nepozrel a študoval akési aktá, ležiace pred ním, akoby ani nezbadal moju prítomnosť. Po chvíli zatvoril spis a jeho oči spočinuli na mne.

„Ach... to ste vy...“ povedal znudene.

„Áno, to som ja, súdruh major... žiadam, aby ste mi vysvetlili, prečo sa so mnou takto zaobchádza...“ Major len kývol ohromnou rukou, akoby chcel zahnať dotieravú muchu.

„To má čas... cigaretu? Kávičku? Viete, kávička je moje hlavné potešenie. Posilňuje ducha a bystrí myseľ... Sadnite si, prosím, je to síce proti predpisom, ale my sa už predsa poznáme...“

Sadol som si. Major mi ponúkol cigaretu, zo skrine za sebou vybral veľkú termosku, položil na stôl dve šálky a nalial do nich horúcu kávu.

„Nebude sa vám, dúfam, protivit', že z vašej šálky pil môj predchádzajúci hosť.“

S ohľadom na môj skučiaci žalúdok sa mi to vôbec neprotivilo. Cítil som, ako mi teplá káva steká dolu do útrobov, z cigarety sa mi trocha zakrútila hlava, a nebyť okolností, za akých som ju fajčil, mohol by som svoj telesný stav nazvať pocitom blaha. Medzitým major opäť vytiahol z registra hrubý spis a začal sa v ňom prehŕňať. Počas štúdia na mňa pozrel iba jediný raz.

„Vidíte, koľko toho tu o vás máme. To ste zrejme netušili.“

Fascikel bol naozaj hrubý. Báľ som sa naň pozrieť, aby sa nezдалo, že sa z neho chcem dozvedieť nejakú tajnú informáciu.

Major sa dlho a pozorne začítal do spisu, občas kývol skepticky hlavou, občas sa usmial, občas zachmúril. Potom zaklapol prudkým pohybom fascikel a zapol magnetofón, ktorý ležal pred ním na stole.

„A môžeme začať...“

„Smiem sa spýtať, súdruh major,“ ozval som sa nasmelo, „či bude môj výsluch protokolárne zachytený?“

„To je úplne zbytočné. Ako ste určite počuli, máme nedostatok pracovných síl.“

„Ale magnetofónový záznam predsa nikde neuznávajú ako autentický protokolárny zápis.“

„Áno? Neuznávajú? A prečo? Lebo vyšetrujúce orgány, ktoré máte na mysli, slúžia triednym záujmom buržoázie. Naším nepriateľom by sa hodilo, aby sme kvôli nim museli zamestnávať celú armádu stenografov. A to len preto, aby vyšetrovaný mohol pred súdom tvrdiť, že nevypovedal, čo v skutočnosti vypovedal, alebo že jeho výpoveď mala celkom iný zmysel...“

Mal pravdu? Hádám áno. Keď si spomeniem, čo všetko vedia pokútني buržoázni advokáti vyčítať zo starostlivo zapísaných protokolov... no, pravda, advokát...

„Žiadam, aby ste k výsluchu prizvali môjho právneho poradcu.“

„Aha, vy máte právneho poradcu? A načo? Prečo sa domáhate jeho prítomnosti? Cítite sa hádam vinný?“

„Rozhodne sa necítim vinný, už preto nie, lebo neviem, prečo som v tejto budove.“

„To sa včas dozviete, hlavná vec, že sa cítite vinný. Naše revolučné súdy vedia oceniť úprimnú ľútosť a priznanie delikventa, ktoré je v našej súdnej praxi hlavným dôkazom proti obvinenému.“

Major nedbal na moje zmätené posunky a nahol sa k mikrofónu.

„Predvedený sa priznáva k vine...“

„Ale,“ protestoval som, „veď som sa k ničomu nepriznal.“

„Tak vy odvolávate svoje priznanie?“

Opäť sa nahol k mikrofónu.

„Predvedený bezočivo a arogantne popiera dokázanú vinu...“

„Môžem sa konečne dozvedieť, z čoho ma obviňujete?“

„To má čas. My máme dosť času, hory času, Himaláje času. Prídete na to postupne sám. Čas je náš najlepší spojenec. Máme vynikajúci aparát, výborné nervy a more času. Vy ste sám, vaše nervy, nech sú akokoľvek dobré, raz zlyhajú, a okrem toho, nemáte čas. Želáte si opustiť túto budovu čo najskôr. Kedy a ako ju opustíte, to záleží jedine na vás...“

Major sa po celý čas našej debaty usmieval. Jeho belasé očka sa ligotali škodoradosťou. Zrejme sa zabával, že ma má pred sebou. Ale potom odrazu zvažnel.

„Tak...“ povedal, „kávička nás potúžila a teraz pristúpime k veci. Vaše meno, priezvisko, rodisko, štátna príslušnosť, triedny pôvod...“

„Moje meno predsa poznáte, súdruh major...“

„Prosím, nepredlžujte zbytočnými poznámkami úradný výkon. Poznáme spôsoby, ako z vás vynútiť priznanie a ako vás naučiť móresom! Tak, vaše meno, ako sa voláte?“

„Münchhausen...“

„Ach, Münchhausen... slávne meno... nože sa pozrime, čo tu máme pod heslom Münchhausen...“

Major vzal zo stola knihu a chvíľu v nej listoval.

„Ma... Me... Mn... Mü... aha... Münchhausen... barón, von... dávny feudálny rod, patriaci k výkvetu staronemeckej šľachty.“

Major sa na mňa zahľadel.

„My to nevoláme výkvet, ale na tom nezáleží, nože pozrime ďalej.“

Deviaty barón Münchhausen, cestovateľ a publicista, precestoval skoro všetky krajiny vtedy známeho sveta, jeho znamenité opisy cudzích miest a ciest sú podnes skvostom svetovej literatúry, je predchodca modernej reportáže...“

„Dovoľte mi poznámku, súdruh major. S týmto nehodným predkom nemám nič spoločné.“

„Ako mám tomu rozumieť? Voláte sa predsa Münchhausen, ste von Münchhausen, pochádzate, ako vieme, z Münchhausenu. Naša rozvedka zistila, že ste sa narodili v dedičnom kaštieli Münchhausenovcov...“

„Všetko súhlasí, okrem faktu, že som synom štrnásteho baróna von Münchhausen. Matka mi na smrteľnej posteli vyzradila tajomstvo o svojom mravnom poklesku. Povedala mi, že štrnásty barón von Münchhausen nebol mojím otcom. Som nemanželský syn šoféra.“

Majora pochytil taký smiech, že sa búchal po stehnách.

„Teda aj vy? Aj vy ste spanchartený potomok starého rodu? To je čudné...“

Major siahol za seba a vybral z regála ďalší hrubý spis.

„Tu... v tomto spise... len pozrite... nájdete v ňom najmenej sto mien našej šľachty... každý šľachtic, ktorý sedel pred vami na tejto stoličke, sa zaprisahal, že mu matka vyzradila nepravosť jeho pôvodu. Všetci boli synmi šoférov alebo kočišov, okrem grófa von Lilienthal, ktorý sa nám tu pokúšal nahovoriť, že je potomkom Marxa a Engelsa; jeho matka nevedela vraj s istotou určiť, o ktorého z nich išlo... Ale dosť humoru! Máte tunajšími bezpečnostnými orgánmi vystavený a pre naše územie platný zbrojný pas?“

„Nemám.“

„Pochopiteľne, nemáte. U nás nemôže nijaký cudzinec dostať povolenie nosiť zbraň.“

„Nijaké povolenie nepotrebujem. Nikdy som nechcel mať zbraň. Bolo by to v rozpore s mojimi zásadami bojovníka za svetový mier. Nikdy som nijakú zbraň nevlastnil a ani vlastniť nebudem.“

„A revolver, ktorý našli moji ľudia vo vašej hotelovej izbe?“

„O revolveri nič neviem. Neviem, ako sa ta dostal, kto ho tam zabudol alebo odložil...“

Major sa milo usmial. Miesto očakávanej námietky zapol iný magnetofónový prístroj a chvíľu ním manipuloval. Počul som, ako ševelí spätne prehrávaná páska. Potom major prístroj spustil.

„A pištoľ, ktorú u vás našli moji ľudia pod vankúšom?“ zaznel z pásky známy majorov hlas. Iný, mne neznámy hlas mu odpovedal:

„O pištoľi nič neviem. Nikdy som nijakú pištoľ nevlastnil. Neviem, ako sa dostala ku mne do izby...“

Major vypol prístroj.

„Jeden z vašich krajanov. Chcete počuť viac podobných odpovedí? Sto? Dvesto? Môžem vám poslúžiť. Nemôžem vám však poslúžiť priznaním: ‚Áno, vlastnil som ilegálne zbraň, chcel som ňou spáchať atentát na ministra vnútra.‘ Takejto odpovede som sa pri prvom výsluchu ktoréhokoľvek delikventa, čo prešiel mojimi rukami, ešte nedočkal. Neskôr, pravda... Vždy ma to znova prekvapí, vždy sa musím znova pýtať: Prečo klamú a zapierajú? Majú z toho niečo?“

„Ja neklamem. Hovorím pravdu. Podobnú zbraň som nemal nikdy v živote v ruke...“

Major opäť spustil magnetofón, z ktorého ako posmešná ozve-
na zazneli takmer totožné slová iného, mne neznámeho človeka.

Major sa rozčúlil.

„Prosím vás, nerobte si zo mňa blázna! Tak, ako to bolo s tým atentátom?“

Nevedel som, o čom hovorí.

„O akom atentáte hovoríte?“

Majora zrejme bavilo hrať sa so mnou ako mačka s myšou. Opäť spustil pásku.

„Tak, ako to bolo s tým atentátom?“ zaznel z prístroja jeho hlas.

„O akom atentáte hovoríte?“

„O atentáte, ktorý ste chceli spáchať na ministra vnútra...“

„To je podlá lož! O nijakom atentáte neviem, nijaký atentát som nepripravoval ani nechcel spáchať...“

Major mi výsmešne pokynul.

„Túto výpoveď si môžete ušetriť, to už poznáme. Pravda, neočakávame, že sa priznáte hneď, ale ako som vám už povedal, my máme čas a nervy... o mne osobne je známe, že ani jeden z mnou spracovaných prípadov neostal nevyjasnený.“

„Aby som sa mohol k akémukoľvek atentátu priznať, musím najprv vedieť, kde, kedy a ako som ho mal alebo chcel spáchať...“

„Môj milý Münchhausen... Máte takú krátku pamäť? Už ste zabudli, za akých okolností sme sa po prvý raz stretli?“

„Nezabudol. A práve preto – ak narážate na tú dávnejšiu príhodu – je akékoľvek obvinenie mojej osoby z pokusu o atentát absurdné. Vy osobne ste ma podrobili dôkladnej prehliadke. Našli ste u mňa nejakú zbraň?“

Major ukázal na revolver ležiaci na stole.

„To je predsa nezmysel. Túto zbraň našli vaši ľudia dnes ráno v mojom nočnom stolíku. Nikdy predtým som ju nevidel.“

„Môžete dokázať, že ste ju nevideli?“

„Nemôžem, ale ani vy nemôžete dokázať, že som ju videl“

„My vám to dokážeme.“

„Rád by som vedel ako?“

„Jednoducho. Tým, že sa priznáte ku všetkému. Ako som vám už zdôraznil, náš právny poriadok pokladá priznanie za hlavný dôkaz viny.“

„Priznať sa môže každý, ale nemusí to byť ešte pravda.“

„U nás je to ináč. U nás sa každý priznáva len k pravde. Tak, ako to bolo s tým atentátom? Chceli ste ministra vnútra, sediaceho práve na latríne, zastreliť a zhodiť do jamy, čerstvo vyloženej nehaseným vápnom. Je to tak?“

„Pri latríne som sa vyskytol čírou náhodou.“

„Čírou náhodou, čírou náhodou práve vtedy, keď tam vykonával potrebu minister vnútra! To je odrazu priveľa čírych náhod... takým náhodám u nás neveríme.“

„Napokon, každý musí... musí...“ kým som stihol nájsť vhodný výraz, vyslovil ho major za mňa.

„Srať. To je prirodzené. Každý musí občas srať. Ale vy nám chcete nahovoriť, že ste dostali nutkanie práve vtedy, keď na latríne sedel minister vnútra... A práve tomuto tvrdeniu nemôžem uveriť.“

„Preto neprestáva byť pravdivé.“

„Vari môžete dokázať, že ste chceli srať?“

„To sa po takom dlhom čase naozaj nedá, mali ste sa o tom presvedčiť hneď na mieste.“

„Tak teda svoje tvrdenie, že ste chceli srať, neviete dokázať. A práve to je dôkaz, že ste sa okolo latríny obšmietali z iných ako črevno-nutkavých dôvodov; a zázračnou náhodou práve vo chvíli, keď sa na latríne nachádzal minister vnútra.“

„Myslel som, že táto záležitosť je už dávno vyriešená. Veď sa za mňa zaručil súdruh Hnida, ktorý vyvrátil vaše podozrenie, že som vyhládaval latrínu z iných – ako ste to trefne vyjadrili – ako črevno-nutkavých dôvodov.“

„Milý Munchhausen, mlyny našej revolučnej spravodlivosti melú pomaly, ale dôkladne. Vtedy proti vám nejestvoval priamy dôkaz.“

„A teraz, po takom dlhom čase, hádam jestvuje?“

Major opäť ukázal na pištoľ.

„Pri vtedajšej osobnej prehliadke ste u mňa nenašli nijakú zbraň.“

„To je pravda. Ale položme si otázku, prečo sme ju nenašli? Poviem vám to. Podarilo sa vám v nestráženej chvíli vopchať ju do vrecka vášho komplica Hnidu.“

Kristepane... chcú do aféry namočiť ešte aj Hnidu!

„Súdruh major, odteraz nevpoviem už ani slovo...“

Major sa usmial.

„To ani nie je potrebné. U nás sa aj mlčanie charakterizuje ako priznanie viny. Napokon, čo sa zdráhate vypovedať vy, to urobil už pred vami veľmi dôkladne a obsérne váš spoločník Hnida. Priznal sa ku všetkému, ako ste ho za prísľub auta cudzej kapitalistickej značky získali za agenta špionážnej organizácie, ako ste sa s ním spojili s úmyslom zavraždiť ministra vnútra.“

Major zdvihol slúchadlo a vytočil patričné číslo.

„Prineste sem pásku s výpoveďou agenta Hnidu....“

Potom sa opäť obrátil ku mne.

„Vo vhodnom čase vám Hnida povie všetko rovno do očí. Ak chcete, môžete si jeho priznanie predbežne vypočuť z pásky. Hnidov hlas určite dobre poznáte...“

Tak preto Hnida po mňa ráno neprišiel. Zrejme ho zatkli už večer a vypočúvali celú noc. Ale ako mohol čosi také o sebe a mne vypovedať? Človek jeho morálnej sily, charakteru...

„Tak, ako to bolo s tým atentátom?“ opýtal sa znova major.

Neviem, čo to do mňa v tej chvíli vliezlo. Schytila ma zlosť, ktorú som nevedel v sebe utlmiť.

„Tak ja vám poviem, ako to bolo! Poviem čistú, nefalšovanú pravdu. Minister vnútra v snahe poškodiť svetové mierové hnutie, ktorého som členom, sa krátko pred mojím príchodom skryl v diere latríny, aby mohol spáchať na mňa atentát. Chcel ma zavraždiť mimoriadne surovým spôsobom, chcel ma utopiť v hnojovke...“

Sám som bol svojou bezočivosťou prekvapený. Očakával som, že sa major v tej chvíli na mňa vrhne, ale bol to falošný predpoklad. Major zostal zamyslene sedieť, pohrával sa s ceruzou, klopkal ňou na stôl a skúmavo si ma premeriaval. Po chvíli sa ma, na moje najväčšie prekvapenie, opýtal:

„Vedel niekto o tom, že ste potrebovali ísť na latrínu?“ vyzvedal. „Zdôverili ste sa s tým niekomu?“

Nevedel som si spomenúť. Nazdával som sa však, že nezaškodí, ak do toho zatahnem Hnidu.

„Myslím, že som sa zdôveril Hnidovi.“

„Teda Hnidovi. Môžete si spomenúť, ako ste mu to povedali? Povedali ste mu – napokon, vy ste predsa nemohli vedieť, kde je latrína –, chce sa mi srať, kde je to milé miesto?“

„Slovo srať som asi nepoužil, ale inak to mohlo byť dosť podobné.“

„Povedali ste mu to nahlas, alebo potichu?“

„Spomínam si, že som mu to povedal dosť hlasno.“

„Tak, že vaše slová mohol počuť aj niekto iný, stojaci v blízkosti?“

„Domnievam sa, že áno.“

„Nevšimli ste si, či bol vtedy vo vašej bezprostrednej blízkosti aj minister vnútra?“

„Nespomínam si, pri najlepšej vôli, neviem.“

„Ale nevylučujete, že mohol stáť celkom blízko, aj keď ste si to nevšimli?“

„To, prirodzene, nemôžem vylúčiť.“

„Čiže sa môžete oprávnenne domnievať, že stál povedzme za vašim chrbtom?“

Nevedel som, čo chce dosiahnuť tými, podľa mňa hlúpymi otázkami, vyvolanými mojím výbuchom. Hádam neberie vážne moje tvrdenie, že ma minister chcel utopiť v jame plnej exkrementov? Ale bavilo ma pokračovať v začatej hre. Vedť čo horšie sa mi ešte môže stať?

„Prirodzene, mohol stáť za mnou a ja som ho nemusel zbadat', vedť človek nemá oči na chrbte...“

„A keď si dnes na to opäť spomínate, ste si viac-menej istý, že skutočne stál za vašim chrbtom?“

„Nemôžem potvrdiť, či je to viac, alebo menej.“

„Ale povedzme stredne istý? Stredne istý, to hádam môžete potvrdiť?“

„Stredne istý? Áno, napokon taká možnosť reálne existovala, vedť som bol na tribúne.“

„Mne by sa väčšmi pozdávalo, keby ste si boli celkom istý. Ale to by som, s ohľadom na vašu terajšiu nervozitu, očakával od vás